

SOSYAL BİLİMLERDE EDİLGEN DİL KULLANIMI ÜZERİNE BİR TARTIŞMA: KADINA YÖNELİK ERKEK ŞİDDETİ ÖRNEĞİ

A DISCUSSION ON THE USE OF PASSIVE VOICE IN SOCIAL SCIENCES: THE EXAMPLE OF MEN VIOLENCE AGAINST WOMEN

Elif Sabahat UYAR MURA *

ÖZET

Dil, sadece bir iletişim aracı değil aynı zamanda toplumsal güç mücadelesinin alanlarından biridir. Öyle ki, bir toplumsal olguyu nasıl tanımladığımız dikkatimizi nereye yönlendireceğimizi, nasıl düşüneceğimizi ve nasıl davranacağımızı etkileyebilmektedir. Bir sosyal olguyu irdelerken, ortada açık failer olduğu halde öznesiz edilgen dil kullanmak, gücün kullanımını gizlemek anlamına gelir, çünkü bu durumda davranışlarının sorumluluğunu üstlenebilecek failer tanımlamamış oluruz veya faili tartışma dışı bırakırız. Makalede, bu perspektifle, kadına yönelik erkek şiddeti üzerine yazılmış olan metinlerde faili tartışma dışı bırakan yaygın edilgen kalıpların işlevini sorguluyorum. Bu alanda faili tartışma dışı bırakan dilsel kaçınma eğilimlerini irdelemek güncel sosyal sorunları anlamaya ve çözümlenmeye çalışırken bizi sınırlayan hegemonik çerçeveyi tanımamıza yardımcı olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Edilgen dil, Kadına yönelik şiddet, Erkek şiddeti, Linguistik/Dilsel kaçınma, Mağduru suçlama

ABSTRACT

Language is not only a means of communication but also a field social power struggle. How we define a social phenomenon can influence where we will direct our attention, how we think and how we behave. The use of passive voice without subjects/agents while describing a social phenomenon may hide the use of power by excluding agents and their responsibility from the discussion. Following this insight, in this article, I question the function of expressions that obscure the responsibility of the agent in the literature on men's/male violence against women. My presumption is that an examination of linguistic avoidance in this literature will enhance our capacity to comprehend the hegemonic framework that is limiting our capacity to understand and analyze current social problems.

Keywords: Passive voice, Violence against women, Men violence, Linguistic avoidance, Victim blaming

---

* Araştırma Görevlisi Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyoloji Bölümü

GİRİŞ

Howard S. Becker (2013) *Sosyal Bilimcilerin Yazma Çilesi* isimli kitabında, düzeltilmesi mümkün olmayan, içinde basitleştirerek ifade edilebilecek bir anlam taşımayan muğlak cümleleri “anlamsız işgalciler” (s. 30) olarak tanımlar. Bu ifadelerin muğlaklığı, yazarlarının söylediklerinin sorumluluğunu almak istemediğini veya o konuda aslında derinlemesine düşünmediklerini gösterir. “Sapkınlar damgalanır” (Becker, 2013, s. 30) gibi edilgen bir kalıpla yazılmış ifadeler tam olarak bu kategoriye girer. Becker’a göre bilimsel makalelerde karşımıza çıkabilen bu gibi cümleler anlamı muğlaklaştırır, faili gizler ve tam da bu sebeplerle yazarının kuram konusundaki yetersizliğini gösterir (2013, s. 31). Nitekim, sapkınlıkla ilgili kuram bize güç ile stigmatizasyon arasındaki ilişkiyi açıklar ve damgalayanın toplumsal pozisyonuna dair bir tartışma içerir. Bu durumda, eyleyeni/faili dışarıda bırakan bu gibi ifadeler kuramı da yanlış temsil etmektedir¹ (Becker, 2013, s. 30).

Benzer şekilde, George Orwell ([1946]1968) *Politics and the English Language* başlıklı ünlü yazısında etken yazabileceğiniz bir cümleyi asla edilgen dille yazmayın der. Edilgen dili kötü bir anlatım stiline işaret etmenin ötesinde dilin siyasi amaçlarla manipülatif kullanımına imkan verdiği için eleştirir (Orwell, [1946]1968). Zira, edilgen kalıplar iktidarı elinde bulunduranlara hedef şaşırtmak, başına gelenlerden ötürü mağduru suçlamak ve çeşitli failleri gizlemek için kullanabildikleri manipülatif bir yol sunmaktadır. Örneğin, bir politikacının, kendisine yönelik eleştirilere cevap olarak *hata yaptım* yerine *hatalar yapılmıştır* ifadesini kullanması sorumluluğu üzerinden atmaya çalıştığını gösterir. Bu örnekteki gibi edilgen dil sorumluluğu atmak için dili manipüle eden insanların sıklıkla başvurduğu bir yoldur.

Feministler, yaygın edilgen kalıpların erkeklerin şiddet konusundaki sorumluluklarını gizlediğini söylerken Orwell’in vurgusuna benzer bir noktadan hareket ederler. 2014’teki sosyal medya eylemi *Name the Agent (Faili Söyle)* gibi son dönemde medyanın şiddet haberlerini yansıtırken başvurduğu edilgen dile yönelik eleştiriler ve itiraz kampanyaları bu hassasiyetle açıklanabilir. Bu eylem kapsamında sosyal medya kullanıcıları, erkeklerin kadınlara yönelik şiddet eylemlerini aktaran haberlerin medya tarafından “...kadına tecavüz edildi” gibi edilgen ve mağduru vurgulayan kalıplarla sunulmasına karşı çıkmışlardı².

Edilgen kalıplar, “Ayşe öldürüldü” örneğindeki gibi öznesiz cümle kurmamıza veya “Ayşe Ali tarafından öldürüldü” örneğindeki gibi özneyi -veya faili- cümlenin odağı olmaktan

¹ Toplumun veya kültürün insanlara bir şeyler yaptırdığını anlatan cümleler yapı itibariyle edilgen olmasalar da fail içermemeleri ve hatta her türlü faili yok saymaları bakımından ‘sapkınlar damgalanır’ ifadesinin eksikliklerini taşır (Becker 2013: s. 30).

² Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://twitter.com/nametheagent>

çıkarmamıza imkan tanır. Günümüzde araştırmacılar genellikle iyi yazmanın dil kullanımına dikkat etmeyi gerektirdiğini kabul etseler de, halen pek çok araştırma raporu ve bilimsel makale öznesiz yazılmış edilgen kalıplar içermektedir. Ancak, Joey Sprague'nin (2016) de dikkat çektiği gibi insanların işten çıkarıldığını, yoksul bırakıldığını, çevrenin kirletildiğini yazmak sadece ve sadece mağdurlara dair bir bilgi verir. Sosyal olguları özneyi dikkate almadan ifade ettiğinizde insanlar işten çıkarılır, yoksullaştırılır, çevre kirletilir ve isyanlar bastırılır (s. 26). Etkin dille ifade ettiğinizde ise birisi diğerine bir şey yapmaktadır. Örneğin, biri diğerini işten çıkarır ve bu kişi(ler) eylemlerinin sonuçlarından sorumludur. Edilgen dil, dikkatimizi sadece eylemden etkilenene çekerken etkin bir dille yazdığımızda ise en azından eylemi gerçekleştiren -fail- konusunda farkındalık geliştiririz. Açık failler olmasına rağmen edilgen dil kullanmak, gücün kullanımını gizlemek demektir, çünkü bu durumda davranışlarının sorumluluğunu üstlenebilecek failer tanımlanmamış oluruz veya faili tartışma dışı bırakırız.

Bu makale, faili hem tartışma dışı bırakan hem de yok sayan cümle kalıplarının yaygın olduğu “kadına yönelik erkek şiddeti” üzerine alanyazında eyleyeni gizleyen ifadelerin işlevini sorgulamayı amaçlamaktadır. Bu alandaki edilgen kalıpların dikkatli bir incelenmesi güncel sosyal sorunları tanımlarken veya tartışırken bizi sınırlayan hegemonik çerçeveye eleştirel bir gözle bakmamıza yardımcı olacaktır. Bu amaçla öncelikle, Türkiye’de kadına yönelik erkek şiddeti olgusunu literatürdeki temel çalışmalar ışığında betimleyeceğim. Ardından, uluslararası alanyazında erkek şiddeti konusundaki hakim söylem(ler)i irdeleyen literatürden örneklerle bu alandaki edilgen kalıpların yaygınlığına dikkat çekeceğim. Son olarak, sosyal psikoloji alanındaki güncel çalışmalar ışığında şiddeti tarif ederken kullandığımız yaygın edilgen dil kalıplarının siyasi sonuçlarına dair bir tartışma yürüteceğim.

KADINA YÖNELİK ERKEK ŞİDDETİ

Türkiye’de kadına yönelik şiddet konusundaki alanyazın geçtiğimiz on yıl içinde ivme kazanmıştır. Nitekim, 2007 yılında Ayşegül Altınay ve Yeşim Arat -dönemin kadın örgütlerinin kampanyalarına, eylemlerine ve yasal önem taleplerine rağmen- *Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet* araştırmasının bulgularını yayınladıklarında konuya yönelik akademik ilgi ve bu konuda yapılmış araştırma sayısı çok sınırlıydı.³ Altınay ve Arat (2007) çalışmalarında “koca şiddeti”ni ele alarak bunu toplumsal cinsiyete dayalı bir şiddet biçimi ve Türkiye’de yaşayan milyonlarca kadının bedensel ve ruhsal bütünlüğünü tehdit eden bir faktör

³ Konuya dair önemli erken dönem çalışmalar için bkz. için bkz. Yüksel, 1985; İlkaracan, P., Gülçür, L. ve Arın, C., 1996; KSSGM 1998, 2000.

olarak inceler (Altınay ve Arat, 2007, s. 12-16). Bu araştırmanın bulguları, Türkiye’de her üç kadından birinin eşinden fiziksel şiddet gördüğünü, kadınların % doksan oranında dayacağı haklı görmediğini ve kadınların büyük çoğunluğunun aile içi şiddeti aile içinde çözülmesi gereken bir mesele olarak görmediğini göstermektedir.

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından hazırlanan 2009 tarihli *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile içi Şiddet* raporu da benzer şekilde çarpıcı sonuçlar içermektedir (NEE, 2009). Rapor, kadına yönelik şiddeti kadınların eşleri veya birlikte oldukları kişi(ler) tarafından maruz kaldıkları fiziksel, cinsel, duygusal, ekonomik şiddet ve istismar biçimlerini kapsayan genel bir kategori olarak ele almaktadır. Bulgulara göre ülke düzeyinde evlenmiş kadınların %42’si eşlerinin veya birlikte oldukları kişilerin fiziksel veya cinsel şiddetine maruz kalmaktadır (NEE, 2009, s. 68). 2012 yılında yayınlanan evli erkeklerde eşlerine yönelik şiddetin boyutunu sorgulayan bir başka araştırma, erkeklerin eşlerine yönelik psikolojik şiddet uygulama sıklığını %93 olarak saptamıştır. Bunu %37,5 ile fiziksel şiddet, %34,4 ile ekonomik şiddet ve %3,9 ile cinsel şiddet izlemektedir (Dönmez, Şimşek ve Günay, 2012).

Geçtiğimiz on yıl hem devletin hem de akademinin kadına yönelik erkek şiddeti olgusuna daha çok önem atfettiği, dikkate aldığı ve çözüm arayışına girdiği bir dönem oldu. Aile içi şiddetle mücadele konusunda devletin aldığı yasal önlemlerin tarihçesine baktığımızda 2006’da yayınlanan 26218 sayılı Başbakanlık Genelgesi önemli bir dönemeçtir.⁴ Türkiye, 2011 Kadına Yönelik Şiddetin ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi’ni kabul eden taraflardan biri oldu. Bu gelişmeyi, 2012’de onaylanan 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ve Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinin açılması izledi. 6284 sayılı kanun eksisiyle artısıyla özel alanda meydana gelen şiddetin de devletin sorumluluğunda olduğunu kabul ederek içinden geçtiğimiz süreçte kadına yönelik şiddetle mücadelede yasal çerçevenin ne kadar değiştiğini göstermektedir (Şener, 2012).

Literatürde aile içi şiddet, eril şiddet, eş şiddeti, koca şiddeti, ev içi şiddet gibi ifadelerle de rastlamak mümkün olsa da, “kadına yönelik şiddet” sosyal problemi betimlemek için en sık kullanılan ifade gibi gözükmektedir. Kadına yönelik şiddet ifadesi genel olarak kadınlar ve erkekler arasında erkek lehine güç dengesizliğinin bir sonucu olarak ortaya çıkan, erkeğin kadına fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar vermesiyle sonuçlanan hareketleri kapsar. Literatürde, kadına yönelik şiddet üzerine yapılan araştırmalarda bu şiddet türünün kadın-

---

⁴ Genelge üzerine ayrıntılı bir inceleme için bkz. Uygur, 2011

erkek eşitsizliğinden kaynaklandığı ve çözüm için öncelikle kadın-erkek eşitliğinin sağlanması, kadının ekonomik konumunun güçlendirilmesi ve kadını koruyucu yasal düzenlemeler yapılması gerektiği konusunda bir uzlaşma göze çarpmaktadır (Arın, 1998; Altınay ve Arat, 2007; NEE, 2009; Page ve İnce, 2008; Körükcü ve Kayır ve Kukulu, 2012; Kandemirici ve Kağnıcı, 2014; Başar ve Demirci, 2015; Akkaş ve Uyanık, 2016; Çelik, 2017; Uluocak ve Gökulu ve Bilir, 2012). Söz konusu çalışmalar özel olarak erkeklerden bahsetse de bahsetmese de esas olarak kadınların yakınlarındaki erkeklerden, yani kocalarından, sevgililerinden, babalarından gördükleri şiddet ve bazen de yabancı erkeklerin kadınlara uyguladığı şiddet üzerinde dururlar. Nitekim çözüm önerileri de dikkate aldıkları spesifik şiddet meselesinin kadın-erkek ilişkilerinden kaynaklandığına ve tipik faillerin erkekler olduğuna işaret etmektedir. Öyleyse, ifadeyi “kadına yönelik erkek şiddeti” olarak yeniden düzenlediğimizde, pek çok durumda araştırmacıların odaklandıkları şiddet olgusunu kapsamını daraltmadan tarif edebilmiş oluruz. Üstelik betimleyen ifade içinde erkek kelimesine yer vererek dikkat çekmek istediğimiz şiddet türünün kadın-erkek ilişkileriyle ilişkili olduğunu vurgularız.

Şüphesiz ki, “kadına yönelik erkek şiddeti” ifadesi toplumdaki bütün şiddet olgularını, hatta toplumsal cinsiyet temelli ve kadına yönelik tüm şiddet olgularını kapsamamaktadır. Bununla beraber, ifade zaten bütün şiddet olaylarını kapsama iddiası taşımamakta, sadece yaygın bir sosyal olguyu tanımlamaktadır. Bu ifade tıpkı ebeveyn şiddeti kavramında olduğu gibi şiddet uygulayan kişinin toplumsal konumuna, şiddet uygulayan kişilere ve yaygın bir şiddet uygulama davranışına dikkat çeker. Araştırmacıların da önerdiği gibi çözüm için bakmamız gereken yer tam da burası, yani kadın-erkek arasındaki güç dengesizliği, hegemonik erkeklik ve toplumsal cinsiyet ilişkileridir. Böyle bir betimleme, sorunu tanımlamak ve şiddet olgusunu irdelerken özellikle erkeklerin ne yaşadığı, ne düşündüğü, neden şiddet uyguladığı sorularına odaklanmak için daha elverişli bir zemin sağlayacaktır. Nitekim, eyleyenlerin toplumsal konumunu, şiddeti yönelttikleri kadınla aralarındaki iktidar ilişkisini, davranışlarının motivasyonlarını ve toplumsal meşruiyet kaynaklarını incelemek problemi çözümlenmek adına önemli katkılar sunmaktadır.

DİLSEL KAÇINMA

Elshtain (1982) güç bulmacasını çözmek isteyen ve anlama dair soruların peşinde koşan bir düşünürün öncelikle dilin doğasına dair bir değerlendirme yapması gerektiğini belirtir. Söylem, toplumsal hayatın içinde insanların güç ilişkilerini ve bunlara bağlı normları ürettiği ve yaydığı alanlardan biridir. Julia Penelope (1988), *Prescribed Passivity: The*

Language of Sexism başlıklı yazısında, o döneme kadar İngilizcede yaygın kullanılan jenerik referansların eril isimler olmasına karşı çıkarken, toplumda kadının yerinin dilde işgal ettiği semantik alana yansıdığını net bir şekilde göstermişti (s. 119-121). Feminist dilbilimcilerin öncülük ettiği bu tartışmayı izleyen 30 yıl, gündelik dilde kullanıcıların bilim adamı, iş adamı, insanoğlu gibi jenerik referansların eşitsizlikten kaynaklanan yapısını ve siyasi anlamını gittikçe daha çok sorgulayarak alternatif terimlere yöneldiği bir dönem oldu. 1980 sonrası ABD’de feminist aktivizm cinsiyet körü ‘eş şiddeti’ (*spouse violence*) ve ‘istirmacı eş’ (*abusive spouse*) gibi terimler yerine kadına yönelik eril şiddet veya kadına yönelik erkek şiddeti (*male violence against women*) gibi siyasi ifadeleri geçirme mücadelesini kapsamaktadır (Fraser, 2013, s. 73-74). Bu örneklerde de görüldüğü gibi, sosyal olguları tarif ederken kullandığımız dil, hem patriyarka ve eril tahakküm gibi güç ilişkilerinin görünürleştiği alanlardan biri hem de bir mücadele zeminidir.

Kadına yönelik erkek şiddeti üzerine yazılmış metinlerin dikkatli bir incelemesi dilin nasıl olup da eril tahakkümün bir aracı olabildiğini görmemize yardımcı olacaktır. Örneğin, ‘cinsel şiddet’ alanında gerçekleştirilen arşiv çalışmaları yazarların/araştırmacıların cinsel şiddet eylemlerini aktarırken sıklıkla eyleyenin sorumluluğunu vurgulamak yerine göz ardı eden dil kalıpları kullandığını göstermektedir (Bohner, 2001, s. 518). Sharon Lamb (1991) erkek şiddetini içeren bilimsel makaleler üzerinde dilsel kaçınmanın -faillerin sorumluluklarını göz ardı eden yazım eğilimlerinin- izini sürdüğü bir araştırma gerçekleştirmiştir. Lamb, bu çalışmada literatürde failin algılanan sorumluluğunu azaltan üç farklı dilsel eğilime dikkat çeker. Bunlar ‘saldırıya uğramış kadın’, ‘siyah kadınlar daha çok istismar ediliyor’ örneklerindeki gibi edilgen kalıplar, olayı anlatmak yerine ‘istismar süreci’ gibi ifadeler kullanarak terimlere boğan ifadeler ve şiddeti ‘aile içi uyumsuzluklar’ gibi sorumluluğu yayan kalıplarla açıklayan ifadelerdir. Bu araştırmanın bir başka vurgusu da dilsel eğilimlerin yazarların cinsiyetleriyle ve mesleki alt yapılarıyla ilişkisi üzerinedir. Bulgulara göre şiddeti tarif ederken ‘dilsel kaçınma’ araçlarına başvurma eğilimi kadınlara nazaran erkek yazarlarda; sosyal hizmet görevlilerine nazaran sosyolog ve psikologlarda daha yüksektir (Lamb, 1991).

Türkiye’de kadına yönelik şiddet, ev içi şiddet, aile içi şiddet alanında yayınlanmış bilimsel makalelerde de benzer dilsel kaçınma eğilimleri mevcuttur. Bir örnek olarak, Suna Kaymak Özmen’in (2004), *Aile içinde Öfke ve Saldırganlığın Yansımaları* başlıklı makalesinin özetine göz atalım:

Literatür incelendiğinde, aile içinde öfke ve saldırganlığın çoğunlukla kadınlar olmak üzere eşler ve çocuklara yöneltildiği görülmektedir. Bu makalede, aile

içinde öfke ve saldırganlık yaşantıları üzerinde durulmaktadır. Bu çerçevede, öfke ve saldırganlık kavramlarının ne olduğu, aile içerisinde ortaya çıkmasını kolaylaştıran faktörler, aile içerisinde öfke ve saldırganlık içeren davranışların özellikle çocuklar üzerindeki etkileri incelenmektedir. (Kaymak Özmen, 2004, s. 27)

Diyelim ki bu toplumsal soruna dair hiçbir fikriniz yok. O halde, bu özetten aile içinde öfke ve saldırganlığın vuku bulduğunu, bundan çoğunlukla kadın ve çocukların etkilendiğini, öfke ve saldırganlığın aile içinde bazı faktörlere bağlı olarak ortaya çıktığını ve yazarın bu saldırganlığın özellikle çocuklar üzerindeki etkilerini önemli gördüğünü anlayabilirsiniz. Ancak özet ve makale, *kadınlara ve çocuklara yöneltilen* öfke ve saldırganlığın fail(ler)ini tartışma dışı bırakmaktadır. Gülseren Ünal'ın (2004) makalesi de benzer şekilde aile içi şiddeti, aile içinde yaşanan, tüm aile üyelerine zarar veren yıkıcı bir sorun olarak tarif etmektedir: “Aile içi şiddet her yaşta, toplumda, eğitim düzeyinde ve sosyoekonomik grupta *meydana gelen* yaygın bir problemdir... Şiddet ve şiddetin yarattığı korku, normal aile fonksiyonları üzerinde *yıkıcı etki yapar*. Ev içerisinde yaşanan şiddet özellikle kadını ve çocuğu etkiler. Ev içi şiddetle *birlikte yaşama*; tüm aile üyelerinde fiziksel ve emosyonel hasara neden olur” (Ünal, 2004). Bu ifadelerde ev içinde yaşanan şiddet bir doğa olayı gibi tanımlandığı için ortada fail(ler) olup olmadığı bile şüphelidir. Bir başka örnekte, Demet Güleç Öyeçkin, Dilek Yetmi ve Erkan Melih Şahin (2012) araştırma bulgularını aktarırken cinsel şiddeti kadınlarda saptanan bir unsur olarak sunmaktadır: “Kadınların %54,6’sında psikolojik, %30,4’ünde fiziksel, %19,3’ünde ekonomik ve %6,3’ünde cinsel şiddet saptandı” (Öyeçkin vd., 2012, s. 1). Bu ifade biçimlerinin yazarların bilinçli tercihleri olduğunu düşünmüyorum. Zira, ele aldığımız örnekler, tam da bu sebeple, yani yazarların tercihlerine değil literatürün hakim diline ışık tuttuğu için önemli göstergelerdir. Öyleyse, literatürde şiddetin fail(ler)ini tartışma dışı bırakan dilsel eğilimlerin yaygın olması okuyucunun bu sosyal olgunun erkeklik ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle bağlantısını gözden kaçırmasına yol açabilecek niteliktedir.⁵

Rachel Graham Lussos ve Lourdes Fernandez’in (2018) cinsel şiddet haberleri üzerine yürüttükleri araştırma, medyadaki benzer dilsel kaçınma eğilimlerini sorgulamaktadır. Bu araştırmanın bulgularına göre, medya cinsel şiddet haberlerinde saldırganlarla ilişkili eylemleri edilgen kalıplarla, suçlayan kişiyle ilişkili eylemleri ise etkin fiillerle aktarmaktadır. Günümüzde haber bültenlerindeki cinsel saldırganlık öyküleri sıklıkla mağduru suçlama mesajı içerdiği için eleştirilir. Lussos ve Fernandez’in (2018) dikkat çekmek istediği konu bu

⁵ Literatürdeki benzer dilsel kaçınma örnekleri için bkz. Özmen, 2004, Erbek vd., 2004; Ünal, 2005; Kocacık ve Çağlayangil, 2009; Tanrıverdi ve Şıpkın, 2008; Yaman Efe ve Ayaz, 2010

mağduru suçlayan çerçevenin sadece haberlerin (hikaye kurgusu, farklı karakterlerin temsili, faillerle ilgili bilgilerin aktarımını kapsayan) genel içeriğiyle değil, aynı zamanda daha örtük biçimlerde saldırıyı aktarırken kullanılan edilgen dil gibi dilsel tercihlerle kurulduğudur (s. 108-109).

Alexandra K. Frazer ve Michelle D. Miller’ın 2009 tarihli çalışması ise bu olguyu farklı bir açıdan sorgulamakta ve medyanın kadınların şiddet uyguladığı olayları nasıl yansıttığını dikkate almaktadır. Araştırmacılar bu sorgulamaları neticesinde medyanın faillerin kadın olduğu durumlarda etkin kalıpları, faillerin erkek olduğu durumlarda ve erkeklerin kadına yönelik şiddet uyguladığı durumlarda ise daha baskın olarak edilgen kalıpları tercih ettiğini gözlemler. Yani şiddetin faili erkeğe ve bu erkek kadına yönelik bir şiddet uyguluyorsa medyanın olayı edilgen kalıplarla aktarma eğilimi artmaktadır (Frazer ve Miller, 2009).

Jackson Katz (2017), *The Macho Paradox* isimli kitabında kadına yönelik erkek şiddetinin tanımlanmasında, incelenmesinde, haberleştirilmesinde yerleşmiş olan bu edilgen dili eleştirmek için okuyucuya şu soruyu yöneltir: “En son ne zaman, birinin kadına yönelik şiddetten bahsederken mağdur üzerine ‘ne giymişti, orada ne işi vardı, saat kaçtı, içkili miydi’ gibi tipik tartışmaların ötesine geçip failler ve seyirci kalan/karışmayanlar üzerine odaklandığını duydunuz?” (s. 6) Kadına yönelik şiddetin faillerinin büyük çoğunluğunun erkekler olduğunun farkındayız. Şüphesiz kadınlar arası ilişkilerde de istismar görülür ve kadına yönelik şiddetin küçük bir bölümünde failler başka kadınlar olsa da erkeklerin kadına karşı şiddeti çok daha yaygın ve kritik bir sosyal problem olarak karşımızda durmaktadır (Katz, 2017, s. 96). Ancak kimse bu problemin sorumlusundan bahsetmek istemezken şiddeti engellememiz mümkün değildir. Bir başka deyişle, erkeklerin kadınları maruz bıraktığı şiddeti bir ‘kadın meselesi’ olarak tanımlamak problemin önemli bir boyutunu oluşturmaktadır (Katz, 2017, s.7).

Bir sorunu tanımlama ve çerçevlendirme biçimimiz kolektif bilincimizi derinden etkiler. Kadına yönelik şiddet konusunda da mağdura odaklanmamız kamusal tartışmanın çerçevesini belirleyen bir etkidir. Katz (2017) bunun iki sonucundan bahseder. Mağdura odaklanmak bir taraftan onun gördüğü zarar konusunda bilinçlenmemizi sağlayabilir. Bir yandan, kadınların verdiği mücadele, insanların/kamuoyunun şiddetin kadınlara nasıl zarar verdiğini, kadınların temel insan haklarına saldırı olduğunu görmesini sağladı. Öte yandan, kadına ne olduğuna odaklanmak süregiden şiddet konusunda erkeklerin rolünü kapatan işlev gördü ve erkeklerin bu işe dahilini tartışma dışı bıraktı.

Kadına yönelik şiddetin tipik failleri genellikle medeni dünyanın dışından kopup gelen canavarlar değil, kadınların eşleri, sevgilileri, babaları vb hayatlarında önemli yeri olan erkeklerdir. Bunlar ailelerimizde ve arkadaş çevremizde olan bildiğimiz sıradan erkekler ve başka erkeklerin arkadaşları, kankaları, takım arkadaşları, sınıf arkadaşları, halı saha arkadaşları... Bu erkeklerin diğerlerine yönelik etkili yaptırımları olabilir, dışlayabilir, tepki gösterebilir ya da uzak durabilirler (Katz, 2017, s. 16). Ancak Katz'ın da belirttiği gibi erkekler kadına yönelik şiddeti bir kadın meselesi olarak görmeye devam ettiği sürece bu konuda sorumluluk almayacaklardır. Şiddetin çözümü için erkeklerin mutlaka sorumluluk alması gerektiğini vurgulayan Katz'ın bu konudaki sorusu probleme dair önemli ipuçları sunmaktadır: “En son ne zaman bir erkeğin kadına yönelik şiddet sorunuyla *erkek olmasına rağmen* değil de tam da *erkek olduğu için* ilgilendiğini ifade ettiğini duydunuz?” (Katz, 2017, s.13) Bu noktada yazar bunu bir kadın sorunu olarak gören erkeklere yönelir ve şöyle der:

Diğer erkeklerin (kadına yönelik) şiddet eylemleri karşısında sessiz kalan – bu sessizlik kasıtlı olsa da olmasa da- erkeklerin bu suça dahil olduğuna inanıyorum. Erkek olduğumuz için suçlu değiliz. Ancak erkek olduğumuz için şiddet karşısındaki davranışlarımızdan ve diğer erkeklerin şiddet eylemleri karşısında sesimizi yükseltmekten sorumluyuz (Katz, 2017, s. 25).

Pek çok insan kadına yönelik şiddeti, cinsel şiddeti ve bunun gibi davranışları sorunlu, hasta insanların problemi olarak görür. Oysa, araştırmacılar ve şiddetin yaygınlığını gösteren istatistikler kadına yönelik şiddetin tipik faillerinin sıradan -normal erkekler olduğuna işaret etmektedir (Scully, 2016; Altınay ve Arat, 2007; NEE, 2009; Yüksel, 2011; Kandemirici ve Kağnıcı, 2014; Çelik, 2017; Nadir, 2017; Katz, 2017). Bir başka deyişle, bu şiddet biçimi kültürel örüntüyle uyumludur ve her toplumda benzer oranlarda görülmez. Yani, yaygın görülen kadına yönelik yaygın erkek şiddeti tek tek erkeklerin bireysel psikolojik rahatsızlıklarından kaynaklanmaz. Kadın-erkek eşitsizliğinin çeşitli biçimleri cinsel şiddeti de kadına yönelik tüm diğer şiddet biçimlerini de körüklemektedir. Örneğin, ABD’de erkekler gelişmiş endüstriyel ülkelerin üzerinde bir oranda şiddete başvurmaktadır. Şiddet söz konusu olduğunda faillerin norm ve motivasyonlarını, dönemsel şiddet artışlarının nedenlerini sorgulamak; değişimi, farklılıkları, yaygınlığı anlamak, bu sosyal olgunun dinamiklerini anlamak ve yorumlamak için elzemdir.

Her konuda olduğu gibi şiddet konusunda da etkili düşünmek ve bir çözüme ulaşmak için atacağımız ilk adım problemin adını koymak, onu tanımlamak olmalıdır. Bu amaçla, öncelikle şunu netleştirmeliyiz: Aile içi şiddet ve cinsel şiddet çok sayıda kadın bunu deneyimlediği için değil, çok sayıda erkek bunu uyguladığı ve tolere ettiği için bir sosyal sorun olarak karşımızda durmaktadır (Katz, 2017, s. 92). Nitekim, Katz'ın (2017) da ifade

ettiği gibi şiddetin tüm sorumluluğu şiddete başvuranların ve buna göz yumanların, tepki vermeyenlerin üzerindedir (s. 92). Dolayısıyla, şiddete yönelik bulabileceğimiz kalıcı çözümler de uygulayanlara ve uygulayanların davranışına odaklanmalıdır. Ancak insanların başlarına gelenlerden ötürü kadınları -hatta tüm güçsüz/ezilen grupları- suçlamaya koşullandığı toplumlarda, konu bir türlü erkeklerin yarattığı zararı konuşma aşamasına gelmemektedir (Katz, 2017).

Katz'ın (2017) dikkat çektiği gibi ABD'de medya sadece aile içi şiddet konusunda değil diğer şiddet haberlerinde de erkeklere gönderme yapmaktan kaçınan bir çerçeve izlemektedir. Örneğin, silahlı okul katliamları medyada çocuklar çocukları öldürüyor şeklinde yer alır, ancak olayların çoğunluğunda aslında failer oğlanlardır (Katz, 2017, s. 98-99). Benzer şekilde, çığırından çıkan festival seyircileri, eylemler, vandallık, taciz, yakıp yıkmaya basında genellikle gençlik ve jenerasyon sorunu olarak sunulur (Katz, 2017, s. 100-103). Bu olayları izleyen kamusal tartışmaların çerçevesini de bu tanımlama belirlediği için TV programları ve yazılı basın “gençlik neden böyle, sorun nedir, işsizlik mi, umutsuzluk mu, müzik türü mü buna yol açıyor” gibi soruları cevaplamaya çalışan uzmanlarla dolup taşar (Katz, 2017, s. 100-103). Ama aslında Woodstock 99 rock festivalinde de, Porto Riko gününde çıkan olaylarda da failer sadece erkeklerdir (Katz, 2017, s. 100-103). Dolayısıyla, aslında gençliğin sadece bir kısmından söz ediyoruz. Hal böyle olunca, ‘gençlik neden böyle’ yerine ‘genç erkekler neden böyle davranıyor’ sorusunu sormak bizi doğru cevaba daha çok yaklaştıracaktır.

Şiddetin sorumluluğu uygulayanların üzerinde ise neden biz sadece kadınlardan, gençlerden, çocuklardan bahsediyor veya cinsiyet körü ifadeler kullanıyoruz? Neden böyle konuşuyoruz? Bu soruların cevabı güç ilişkilerinde yatıyor. Katz'ın (2017) aktarımına göre ABD'de Ronald Reagan'ın 1980 sonrası sığınma evlerinin ve mağduru destekleme servislerinin bütçesini kısması bugün kullandığımız yaygın kalıpların gelişiminde önemli bir dönemeç olmuştur (s. 95). Çünkü bu süreç, program direktörlerini politikacıların desteğini almak için lobi faaliyetleri sırasında daha ehil, ürkütmeyen bir dil geliştirmeye zorladı. Nitekim, kadın hakları savunucuları bütçe alabilmek için siyasetçileri –yani çoğunlukla erkekleri- ikna etmek zorundalardı. Katz'ın verdiği örneklerde program sorumlularının bu hassasiyetle yazdığı bültenlerde ve el ilanlarında kullandıkları kalıplara bir göz atarsanız, şiddet probleminin kökeninde erkeklerin davranışının olduğunu söylemeyi bırakın, çoğunlukla erkek kelimesini bile içermediğini görürsünüz:

“Şiddet konusunda toplumsal cinsiyet önemli bir etkidir.”

“Aile içi şiddet kötüdür.”

“Kadına yönelik şiddet son bulmalıdır.”

“Bir kişi istismarı diğeri üzerinde güç ve kontrol kazanmak için kullanır.”

“Aile içi şiddet öğrenilmiş bir davranıştır, bir seçimdir ve uygulayan davranışından sorumludur.”

“Cinsel şiddet her an ve herkes tarafından gerçekleştirilebilir.” (Aktaran Katz, 2017, s. 95)

Aynı süreçte, habercilerin dilinde, istismarcı/saldırgan kocalar ve erkek arkadaşlar aile içi şiddet uygulayıcıları veya tedaviye ihtiyacı olan suçlulara dönüştüler (Katz, 2017, s. 96). Medya, karısını döven adam ifadesini istismarcı eş adı altında kadın mı erkek mi olduğu belli olmayan, cinsiyet körü ifadelerle değiştirdi (Katz, 2017, s. 95-96). Benzer şekilde, medya, tecavüz söz konusu olduğunda ise hemen her zaman edilgen dili tercih etti: ‘... tecavüze uğradı’, ‘... kadın tecavüze uğradı’ (Katz, 2017, s. 96). Bu ifadelerde erkeklerin işe dahil olup olmadığı bile açık değildir.

Kısacası, ABD’de erkeklerin kadına yönelik şiddet eylemleriyle ilgili kamusal tartışma neredeyse tamamen edilgen bir dilin hakimiyetindedir. Fakat şiddet konusunda bu edilgen dil hakimiyeti dikkatleri erkeklerin rolünden uzaklaştırma işlevi görebilmektedir. Zira, “Bu yıl kaç kadın tecavüze uğradı” ile “bu yıl kaç erkek kadınlara tecavüz etti” soruları anlam itibarıyla birbirinden farklıdır (Katz, 2017, s. 110). Son olarak, Katz’ın verdiği bir örneği uyarlayarak edilgen dilin anlamı erozyona uğratmasını yakından inceleyelim:

- (1) Ali Ayşe’yi dövdü.
- (2) Ayşe Ali tarafından dövüldü.
- (3) Ayşe dövüldü.
- (4) Ayşe dayak yedi.
- (5) Ayşe şiddet gören bir kadın.⁶

Bu örnekte de gördüğümüz gibi, etken ifadeden edilgen dile geçmek sadece anlatım kalitesini bozmakla kalmaz anlamı da değiştirir. İlk cümle, Ali’nin yaptığı bir eylemi anlatmaktadır. İkinci cümledeki edilgen kalıba geçince odak olmaktan çıkan Ali, üçüncü örnekteki öznesiz yazdığımız edilgen cümle içinde kaybolur. Son cümleye geldiğimizde ise Ali’nin eylemi Ayşe’yle ilgili bir bilgiye, Ayşe’yi niteleyen bir ifadeye dönüşmüştür. Üstelik buna sebep olan Ali cümlede bile yoktur. Dolayısıyla, şiddeti birinci veya beşinci cümledeki gibi tarif etmenin siyasi sonuçları da birbirinden farklı olacaktır.

EDİLGEN DİL VE MAĞDURU SUÇLAMA

⁶ Jackson Katz’ın (Julia Penelope’nin 1980 yılında bir konferansta sunduğu *Patriarchal False Descriptions of Language* başlıklı bildirisinden esinlenerek) verdiği örneğin Türkçe karakterlere uyarlamasıdır. Orjinali için bkz. Katz, 2017, s.111

Edilgen dil ile mağduru suçlama söylemleri arasındaki bağlantı bir süredir sosyal psikoloji alanında dikkat çekici bir araştırma ve tartışma konusudur. Örneğin, Gerd Bohner (2001), şiddeti tarif ederken kullandığımız dile dikkat çeken çalışmasında, kendilerine sunulan örnek bir olayı edilgen dil kullanarak aktaran katılımcıların tecavüz mitlerine⁷ inanma ve mağdurun sorumluluğunu vurgulama oranının daha yüksek, failin sorumluluğunu algılama eğilimlerinin daha düşük olduğunu tespit etmiştir (s. 515). Buna göre, kendisine görsel olarak sunulan bir şiddet olayını tarif ederken edilgen dil kalıpları kullananların mağduru suçlama eğilimi daha yüksektir. Yazar bu noktada, mağduru suçlama eğiliminin bir belirleyenin de katılımcının bireysel tutum ve inançları olduğunun altını çizer. Yani edilgen dil kullanan ve tecavüz mitlerine inanan katılımcılar büyük oranda eylemin sorumluluğunu mağdura yüklerken, tecavüz mitlerine inanmayan katılımcılar edilgen dili mağduru ve mağdurla empati kurduklarını vurgulamak için kullanabilmektedir (Bohner, 2001, s. 516).

Laura Niemi ve Liane Young, 2016'da yayımlanan bir araştırmalarında insanların zarar verici bir eylemin mağduruna sempati duymaları veya duymamalarının sebeplerini irdelemektelerdir. Bir başka ifadeyle, araştırmacılar bir cinayet/saldırı/cinsel şiddet haberi okuduğunuzda mağdurla empati kurmanızı sağlayan faktörleri sorgular: Acaba belirleyici olan siyasi yöneliminiz mi, yoksa cinsiyetiniz mi ya da şiddet eyleminin ne olduğu mudur? Niemi ve Young'ın bulgularına göre bu konuda açıklayıcı ve ayrıştırıcı bir etmen insanların ahlaki değer sistemleridir. Yazarlar, katılımcılar arasında sadakat, itaat ve saflığı yücelten insanların adil olmayı ve başkalarına özen göstermeyi temel değerler olarak sahiplenenlere oranla bir şiddet olayında mağduru suçlamaya daha yatkın olduğunu gözlemler. Niemi ve Young, bir sonraki aşamada insanların mağdur ve faileri algılama biçimlerini değiştirmek için ne yapılabilir sorusunun üzerine gider. Bu sefer, şiddet eylemlerini katılımcılara, “Lisa’ya Don tarafından şiddet uygulandı” ve “Don Lisa’ya şiddet uyguladı” gibi vurgusu farklı iki ayrı kalıpla aktarır ve yorumlarını alırlar. Araştırmacılar, etkin kalıpla aktardıkları öyküler sonrasında katılımcıların mağdurun eylemlerine odaklanma, mağdurun sorumluluğunu sorgulama ve mağduru suçlama eğilimlerinin daha düşük çıktığını gözlemler. Değer sistemleri halen önemli bir belirleyici olsa da her iki grupta da etken dille aktarılan olayla ilgili mağduru suçlama eğilimi daha düşük çıkar. Öyleyse, mağduru suçlama insanların ahlaki değerlerinde köklenen bir eğilim olsa bile, şiddet konusunda faile dikkat çeken bir farkındalık yaratmak istiyorsak pratik bir ilk adım şiddeti nasıl anlattığımızı değiştirmek olabilir.

⁷ Tecavüz mitleri tecavüzcülerin sorumluluğunu örtbas eden, mağdurları suçlamaya yönelik tecavüzün motivasyonun cinsellik olduğu, tecavüzcünün mağdur tarafından kışkırtıldığı, tecavüzün sadece bazı kadınların başına geldiği gibi steryotipik kabullerden oluşmaktadır.

Linguistik faktörlerin önemine dikkat çeken bir başka güncel araştırmada, Michael Papendick ve Gerd Bohner (2017) tecavüze uğrayan kadınları tanımlamak için kullandığımız etiketlerin (*victim*/kurban, mağdur veya *survivor*/hayatta kalan) onların travma sonrası hayatlarına etkisini irdeler. Bulgular, günlük konuşmalarda ve medyada yaygın kullanılan etiketlerin kadınların travma sonrası benlik algılarını etkilediğine işaret etmektedir. Dahası, ‘kurban’ gibi zayıflık ve pasiflik çağrıştıran bir etiketin yaygın kullanılması kamunun cinsel şiddete maruz kalmış kadınları algılama biçimi ve hatta kurumların kadınlara destek verip vermeme kararlarını etkileyebilmektedir (Papaendick ve Bohner, 2017, s. 19).

SONUÇ

Sosyal olguları tanımlarken kullandığımız yaygın dilsel kalıplar hem toplumsal güç eşitsizliğinin bir göstergesi hem de güç mücadelesinin alanlarından biridir. Nitekim, bir sorunu tanımlama ve çerçeveleme biçimimiz kolektif bilincimizi derinden etkilemektedir. Bu çalışma, kadına yönelik şiddet konusunda mağdura odaklanan dilsel kalıpların yaygınlığını kamusal tartışmanın çerçevesini belirleyen bir etken olarak ele almaktadır. Kadına yönelik erkek şiddeti üzerine yazılan metinlerdeki çeşitli dilsel kaçınma eğilimleri kadına yönelik şiddetin fail(ler)ini tartışma dışı bırakan bir niteliktedir. Bunlar arasında öznesiz edilgen dil kullanımı *kadın bıçaklandı vb-*, mağdura odaklanan faili göz ardı eden dilsel ifadeler *-üniversiteli kız tecavüze uğradı vb-*, cinsiyet körü terimler *-eş/partner şiddeti vb-* ve muğlak ifadeler *-şiddetin kökeninde toplumsal cinsiyet vardır vb-* bulunmaktadır. Bu alandaki dilsel kaçınma eğilimlerinin yaygınlığı hedef şaşırtan, başına gelenlerden ötürü mağduru suçlayan veya failleri gizleyen bir hegemonik çerçevenin göstergesidir. Benzer şekilde, medya çalışmaları haberlerin erkeklerin kadınlara yönelik şiddet eylemlerini sıklıkla “... kadın saldırıya uğradı” gibi edilgen kalıplarla aktardığını göstermektedir. Sosyal psikoloji alanındaki güncel çalışmalar ise, edilgen kalıpların dikkatimizi mağdura ve mağdurun davranışlarına çektiği için ‘mağduru suçlama’ söylemine evrilmeye daha müsait olduğuna işaret etmektedir. Başka bir deyişle, bu araştırmalara göre şiddet eylemlerini failin gerçekleştirdiği eylem *-adam eşini dövdü-* yerine mağdurun başına gelenler *-kadın dayak yedi-* olarak okuduğumuzda mağdurda bir sorun arama, mağdurun davranışlarını sorgulama ve yaşadıklarından ötürü mağduru suçlama ihtimalimiz artmaktadır. Oysa, şiddetin tüm sorumluluğu onu gerçekleştirenlerin ve göz yumanların üzerindedir. O halde, araştırmacılar olarak kadına yönelik erkek şiddeti olgusunu tanımlarken failin sorumluluğunu göz ardı eden dilsel kalıplardan kaçınmamız ve faile odaklanmamız elzemdir. Bu perspektifle, şiddet gören *kadın kimdi, eğitilmiş miydi, farkındalığı yüksek miydi* sorularından önce *erkek neden*

urma/taciz etme/tecavüz etme/öldürme hakkı olduğunu düşündü, nasıl yaptı, kim sessiz kaldı, kim destekledi sorularının peşinden gitmek hem adalete hizmet etmenin hem de bu sosyal olguyu irdelemenin daha verimli bir yolu olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akkaş, İ. ve Uyanık, Z. (2016). Kadına Yönelik Şiddet. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 6(1).
- Altınay, A. ve Arat, Y. (2007) Kadına Yönelik Şiddet , İstanbul: Punto.
- Arın, C. (1998). Kadına Yönelik Şiddet. 75 Yılda kadınlar ve Erkekler içinde. A. B. Hacımiraçoğlu (ed.). Tarih Vakfı Yayınları. 201-210.
- Başar, F., ve Demirci, N. (2015). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Şiddet. Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi, 2(1), 41-52.
- Becker, H. S. (2013), Sosyal Bilimcilerin Yazma Çilesi Yazımın Sosyal Organizasyonu Kuramı, (Çev: Ş. Geniş). Ankara: Heretik Yayıncılık.
- Bohner, G. (2001). Writing about Rape: Use of the Passive Voice and Other Distancing Text Features as an Expression of Perceived Responsibility of the Victim. British Journal of Social Psychology. (40). 515-529.
- Çelik, G. (2017) Öldüren Erkek(lik)ler: Eşine Şiddet Uygulamış Cezaevindeki Erkekler, NotaBene Yayınları.
- Dönmez, G., Şimşek, H., Günay, T. (2012). Evli Erkeklerde Eşlerine Yönelik Şiddet ve İlişkili Etmenler/Spouse Violence and Related Factors in Married Men. Turkish Journal of Public Health, 10(3), 151-159.
- Efe, Ş. Y. ve Ayaz, S. (2010). Kadına Yönelik Aile içi Şiddet ve Kadınların Aile içi Şiddete Bakışı. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 11(1), 23-29.
- Elshtain, J. B. (1982) Feminist Discourse and Its Discontents: Language, Power, and Meaning, Signs, Vol. 7, No. 3, Feminist Theory (Spring, 1982), 603-621.
- Erbek, E., Eradamlar, N., Beştepe, E., Akar, H., Alpkın, L. (2004). Kadına Yönelik Fiziksel ve Cinsel şiddet: Üç Grup Evli Çiftte Karşılaştırmalı bir Çalışma. Düşünen Adam, 17(4), 196-204.
- Fraser, N. (2013). Fortunes of Feminism: From State-Managed Capitalism to Neoliberal Crisis. Verso Books.
- Frazer, A. K. ve Miller, M. D. (2009). Double Standards in Sentence Structure: Passive Voice in Narratives Describing Domestic Violence. Journal of Language and Social Psychology, 28(1), 62-71.
- Güner, O. (2007). İslam Düşüncesinde Kadına Yönelik Şiddet Söylemine Bir Bakış. Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 23(23), 51-63.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (2015) Türkiye’de Kadına Yönelik Aile içi Şiddet. Araştırma Raporu.
- İlkkaracan, P., Gülçür, L. ve Arın, C. (1996). Sıcak Yuva Masalı. İstanbul: Metis Yayınları.
- Kandemirci, D., & Kagnici, D. Y. (2014). Kadına yönelik Aile içi Şiddetle Baş Etme: Çok Boyutlu bir İnceleme. Turk Psikoloji Yazıları, 17(33), 1.
- Katz, J. (2017) The Macho Paradox: Why Some Men Hurt Women and How All Men can Help, Illinois: Sourcebooks.
- Kocacık, F. ve Çağlayandereli, M. (2009). Ailede Kadına Yönelik Şiddet: Denizli İli Örneği. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 6(2), 25-43.

- Körükçü, Ö., Kayır, G. Ö., Kukulcu, K. (2012). Kadına Yönelik Şiddetin Sonlanmasında Erkek İşbirliği. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(3).
- Lamb, S. (1991). Acts without Agents: An Analysis of Linguistic Avoidance in Journal Articles on Men who Batter Women. *American Journal of Orthopsychiatry*, 61(2), 250-257.
- Lussos R. G. Ve Fernandez, L. (2018) Assault and Accusation Without Agents: Verb Choice in Media Narratives of Campus Sexual Assault. *Journal of Mason Graduate Research*. (5). 108-127.
- Niemi, L ve Young, L .(2016). 'Who Blames the Victim' <https://www.nytimes.com/2016/06/26/opinion/sunday/who-blames-the-victim.html>.
- Nadir, U. (2017). *Nasıl Korunabilirdik? Şiddete Uğrayan Kadınlar ve Çocuklar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Name the Agent, <https://twitter.com/namettheagent> (Erişim Tarihi: 23.11.2018).
- Orwell, G. ([1946]1968). *Politics and the English language*. In *The Collected Essays, Journalism and Letters of George Orwell* (ss. 127-140). Harcourt, Brace, Javanovich.
- Özmen, S. K. (2004). Aile içinde öfke ve saldırganlığın yansımaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2), 27-39.
- Page, A. Z., & İnce, M. (2008). Aile içi şiddet konusunda bir derleme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(22), 81-94.
- Papendick, M., ve Bohner, G. (2017). "Passive victim–strong survivor"? Perceived meaning of labels applied to women who were raped. *PloS one*, 12(5).
- Penelope, J. (1988). *Prescribed Passivity: The Language of Sexism*. Faculty Publications -Department of English. Paper 89. <http://digitalcommons.unl.edu/englishfacpubs/89>
- Scully, D. (2016). *Cinsel Şiddeti Anlamak: Tutuklu Tecavüzcüler Üzerine Bir İnceleme*. Metis Yayınları.
- Sprague, J. (2016). *Feminist Methodologies for Critical Researchers: Bridging Differences*. Rowman & Littlefield.
- Şener, Ü. (2015). 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Ne Getiriyor?. *TEPAV Değerlendirme Notu*, 201220.
- Uluocak, Ş., Gökulu, G., Bilir, O. (2014). Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesinde Stratejik bir Başlangıç Noktası: Partner Şiddeti. *International Journal of Human Sciences*, 11(2), 362-387.
- Uygur, G. (2011). 2006/17 Sayılı Başbakanlık Genelgesi Işığında Kadına Yönelik Şiddeti Önlemeye Yönelik Devletin Ödevi: Değişen Devlet Anlayışı mı?, *Birkaç Arpa Boyu: 21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar içinde*. Serpil Sancar (der.) Koç Üniversitesi Yayınları. 883- 913.
- Ünal, G. (2005). Aile içi Şiddet. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 8(8).
- T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı. (2000). *Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları*. Ankara.
- T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü. (2009). *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*. Ankara: Elma Teknik Basım Matbaacılık.
- T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü. (1998). *Cumhuriyetin Yetmiş Beşinci yılında Türkiye’de Kadının Durumu*. Ankara.
- Tanrıverdi, G., ve Şıpkın, S. (2008). Çanakkale’de Sağlık Ocaklarına Başvuran Kadınların Eğitim Durumunun Şiddet Görme Düzeyine Etkisi. *Fırat Tıp Dergisi*, 13(3), 183-187.
- Yüksel, Ş. (1985). *Kadına Yönelik Şiddet: Evdeki Terör*. İstanbul: Mor Çatı Yayınları
- Yüksel, Ş. (2011). *Eş Dayağı ve Dayağa Karşı Dayanışma Kampanyası. 1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*. Şirin Tekeli (der.). İletişim Yayınları. 303-311.